

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

якої вивчається, мова є тільки інструментом означеного процесу.

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – Відділ сучасних мов, Страсбург. – К.: Ленвіт, 2003. – 262 с.
2. Воробьев В. В. Лингвокультурология / В. В. Воробьев. – Москва, 2006. – 112 с.
3. Мех Н. О. Проблема співвідношення мови та культури, мови та етносу / Н. О. Мех // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. I. – С. 25-30.
4. Симоненко Т. С. Технологічний підхід до формування лінгвокультурологічної компетенції учнів на уроках рідної мови / Т. С. Симоненко // Рідна школа. – 2011. – № 10 (жовтень). – С. 39-41.
5. Єлізарова Г. В. Формування міжкультурної компетенції у студентів в процесі навчання іноземним мовам: автореф. / Г. В. Єлізарова. – С-П, 2001.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ХУДОЖНЬОЇ ІСТОРІОСОФІЇ ПОЕТІВ ПРИДУНАВ'Я

Галина Райбедюк

к. філол. н., професор

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Літературне Придунав'я у загальнонаціональному художньому часопросторі оприявнює унікальний естетичний феномен. Він репрезентований творчістю митців різних національностей (українців, болгар, молдован, росіян, албанців, гагаузів тощо), котрі здавна мешкають у Південній Бессарабії. В цьому контексті яскраво вирізняється когорта україномовних поетів (Михайла Василюка, Валерія Виходцева, Таміли Кібкало, Володимира Рєви, Володимира Сімейка). Їх доробок помітно маркує культурний код духовного простору Придунав'я, а останніми роками дедалі чільніше вписується в літературно-мистецьке життя всієї України.

Кожен із означеного кола поетів створив багатий та різнобарвний художній світ, засвідчив його оригінально репрезентовану мотивно-образну палітру, виявив майстерне володіння словом, вишуканий естетичний смак. Водночас простежуємо в їх ліриці спільні тематичні доміанти. Це, передовсім, апологетизація краси придунайського краю, увага до його історичного минулого, поетизація ріки Дунай як невід'ємної складової структури національного Космо-Психо-Логосу (за Г. Гачевим).

Наукова рецепція та інтерпретація художнього доробку поетів Придунав'я на сьогодні помітно активізувалась, про що свідчать непоодинокі публікації Г. Райбедюк, Л. Рєви-Лєвшакової, А. Соколової, О. Томчука та ін. Об'єктом їх дослідження переважно є такі аспекти поетики, як мотивна структура, генологічний рівень тексту, міфопростір лірики, фольклорний інтертекст, строфічні особливості віршів, специфіка художньої мови тощо. Цілісне ж уявлення про індивідуальну мистецьку поставу кожного з авторів було б значно повнішим за умови ширшого розгляду філософсько-естетичних засад творчості, складових художньої аксіології, особливостей світобачення. Відтак із погляду вирізнення стильових констант творчості придунайських митців важливим видається дослідження індивідуальних історіософських візій, які превалюють у художньо-естетичній системі цих поетів, визначаючи і тематичний спектр, і формальні якості доробку.

Полікультурний аспект художньої історіософії, заявлений творчістю болгар і молдован Буджака, представлений колективною монографією науковців Ізмаїльського державного гуманітарного університету й дослідників Болгарії «Культурний простір бессарабських

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

болгар» (Ізмаїл; Болград, 2018), а також локальними розвідками Т. Шевчук. В одній із своїх статей дослідниця, зокрема, акцентує увагу на нерозривності образу Буджака та героїчних постатей протоболгарської історії, слушно зазначаючи, що художній спадок цієї етнічної спільноти вирізняється «яскравою панорамою овіяних міфопоетичним сприйняттям навколишнього світу регіональних топосів, що укорінюються у власну національну історію та глибоко пов'язані зі спробами етнічної самоідентифікації» [1, с. 182].

Історіософські візії україномовних поетів Придунав'я на сьогодні вивчені й розшифровані недостатньо. Тим часом їхня творчість означеного тематичного плану явила цікавий в естетичному плані матеріал, тому потребує ґрунтовного студіювання, що й визначає мету нашого дослідження та його подальших перспектив.

Історіософську парадигму придунайських митців слова структурують кілька органічних складових, що формують такі її тематичні «вузли»: знання про минуле України загалом і Придунав'я зокрема; погляди на національну історію та історію «малої» Батьківщини; використання історичного матеріалу в художній творчості як специфічної суб'єктивної форми індивідуального сприйняття, осмислення й потрактування подієвості – і впізнаваної, й латентно розчиненої в авторському тексті.

Зберігаючи свою об'єктивну основу, художньо втілена історіософська концепція митців Придунав'я узалежнена від специфіки їх світобачення, відтак сув'язь минулого, сучасного й майбутнього в кожному разі презентує різні моделі поетичного світу. Текстуалізація подієвості синхронізується ними із внутрішнім світом ліричного героя, інтенціями самого митця. При цьому «увесь склад образу залишається реальним, але в ньому сконцентровані і згущені настільки суттєві і великі моменти життя, що значення його далеко переростає всі просторові, часові,

соціально-історичні обмеження, переростає, однак, не відриваючись від цього конкретного соціально-історичного ґрунту» [2, с. 372]. Звернення поетів Придунав'я до історичного фактажу оприявнює історичний урок для сучасників, імперативно означений В. Ревою: «Давайте стрінемось у Жовтих Водах, / там небо марить славою...» [3, с. 62].

Попри різночитання історіософського дискурсу в ліриці придунайських митців, об'єднуючим началом для них є факт історіософії як всепроникного та всеосяжного феномену творчості. «Реалістична емблематика» (М. Бахтін), вклинюючись у «нові» тексти зі своїм історичним хронотопом, сконцентровує згущені суттєві проблеми сучасності. З цією метою поети обирають для сюжетотворення кульмінаційні трагічні епізоди ближчої і дальшої історії України (В. Сімейко: «... дружина Святослава / На печенігів йшла в похід» [4, с. 40]; В. Рева: «Ось на Русі татарські канчуки / Страшних, як смерч, комонників Батия...» [5, с. 6]; В. Виходцев: «Не кожний оплаканий / З тих козаків, / Із славних хортичників – / Січовиків» [6, с. 63]; М. Василюк: «Народе мій! Чи ти обмерз в сибірах, / Чи очманів в гулагах від катів... / ...Чи так тебе занাপастив Чорнобиль?» [7, с. 23].

Історичний хронотоп ліричного наративу, структурований сюжетно-образними маркерами козацької доби як символу героїчного минулого, в естетичній концепції придунайських авторів оприявнює триєдиний художній синтез історіософських понять. Його смислове наповнення вельми лаконічно та ємно окреслив М. Василюк: «Народ-козак і Україна» [7, с. 22]. Цей сагит як ідейний стрижень репрезентує вагомий корпус віршів: «Бандурі», «Відродження» М. Василюка; «Смерть козака», «Дума Кошового» В. Виходцева; «Жовті води. Красна воля» В. Реви; «За волю» В. Сімейка.

Плідно засвоюючи та розмаїто розгортаючи історіософську проблематику в душі фольклору й української романтичної

лірики, придунайські митці активно вводять до сюжетики своїх творів збірний образ *козака* як взірцевий символ доблесної національної історії. Образи козаків постають тут як «славетні України оборонці», здатні «дивитись смерті в вічі» [4, с. 15]. Ідейно-сміслові виміри цього концептуального історіософського символу в «придунайському» тексті, його семантику підсилюють та увиразнюють образи *воли* та *слави* як найуживаніші в національній мистецькій традиції історіософські константи, співмірні з духовним світом українців. Яскравою ілюстрацією щодо сказаного є рядки М. Василюка: «Козацька воля крицею взялась» [7, с. 11]. В. Сімейко оспівує козацьку вольницю в гіперболізованому образі-символі старовинної шаблі, що героїчно карала загарбників різних мастей («турка, а чи ляха, / може, яничара?» [4, с. 17]).

В. Виходцев уміщує в збірці «Дзвони вічного добра» цикл «Козацькі люльки». В кожному з віршів козацьку тему розгорнуто в розмаїтому мотивному спектрі. Поет вдається до шевченківської традиції використовувати образ *могили* як свідка національного драматичного минулого, носія історичної пам'яті народу. Образ могили та її частотний інваріант *курган* у ліриці митця нерідко виводяться на площину одного тексту, підсилюючи його історіософський потенціал, у такий спосіб драматизуючи зображені історичні колізії: «Плуги поорали козацькі кургани [...] / Народу історію теж поорали...» [6, с. 68]. Символічний образ могили формує розмаїтий метафоричний лад лірики близького до В. Виходцева за своїм світоповідчуттям і світорозумінням В. Сімейка: «Там могили незліченні / Сльозами гірко поливались...» [4, с. 20].

Історіософські візії кожного з придунайських поетів наскрізно амбівалентні. На одному їх полюсі – драматична доля народу: «Наша доленька віками / Повінчана з горем» [4, с. 19], на другому – «ієреміївське пророкування» (П. Куліш), світлий історіософський «футурологічний прогноз» (Ю. Барабаш)

шевченківського засягу: «Буде жити Україна / І в піснях дзвеніти» [4, с. 19]. Асоціативна історична ретроспектива як реальність, таким чином, постає тут найперше як перспектива національного буття.

Ще одним аспектом художньої історіософії придунайських поетів бачиться розкриття реального й символічного смислу існування Буджака як органічної частини України в його історичному бутті. Так, у вірші «Дике поле» В. Виходцева перед читачем розгортається епічно розлога картина історіософської придунайської містерії: крізь гомін віків читачеві вчувається стукіт копит коней, що несуть кураями, дикими степами козаків до «сивого Істра-Дунаю» [6, с. 65]. М. Василюк будує свої історіософські візії на реаліях «малої» Батьківщини, естетизуючи її минувшину. Мистецька уява поета прагне увібрати в себе й творчо осмислити всю історію краю, дати кожному її етапові об'єктивне історіософське тлумачення. Сказане переконливо потверджує вірш «Земля, що квітне рушником», в якому постає художня рефлексія історії буджацької землі, що пролягла «поміж Дунаєм і Дністром» [7, с. 15].

У руслі заявленої теми на особливий статус претендує історіософська проблематика поетів Придунав'я, пов'язана з Дунайською Січчю як чільним осередком козацької вольниці («Ой, за Дунаєм голубим» В. Виходцева; «Ой, коню, коню – вірний побратиме!» В. Сімейка). Подібні тематичні аспекти визначають структурно-функціональні рівні тексту кожного з митців – від мікрообразів (калина, степ, лиман, Буджак) і різних видів інтертексту (шевченківські ремінісценції, цитатні фольклорно-літературні вкраплення, епіграфи тощо) й до загальної поетичної концепції автора.

У регламентованих межах статті ми змогли лише частково окреслити тематичний спектр естетичного модусу художньої історіософії придунайських поетів. Перспективними щодо подальшого

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

вивчення бачаться такі іманентні для неї аспекти, як національна пам'ять («ми славу козацькою / швидко забуваєм» [4, с. 19]; «Де козацьке покоління / і гетьманська слава?» [5, с. 36]), національне самоусвідомлення («Моєму народові» М. Василюка, «Українська кантата» В. Рєви), національна мова як «дім буття» (М. Гайдеггер) («До питання про злиття мов» М. Василюка; «Шевченкова мова», «Ой мовонько-голубонька» Т. Кібкало), лжепатріотизм і психологія меншовартості («На сполох» М. Василюка, «Поле провидіння» В. Рєви та ін.).

Отже, осмислення історії для митців придунайського краю є тим засобом, за

допомогою якого вони рельєфно означили комплекс національних проблем, що є гостро актуальними для сьогодення. Питома риса індивідуального письма кожного з них надає віршам історіософської проблематики особливої експресії, органічно поєднуючи в наративній стратегії тексту глибоко ліризовану художню сповідальність та емоційний національний імператив, переведені у площину естетики. На цьому тлі заявлена методологічна парадигма наукової інтерпретації доробку поетів Придунав'я є одним із оптимальних шляхів наближення до глибинних сутностей буття, втілених у їх художньому слові.

1. Шевчук Т. С. Образ Буджака в естетичній рецепції бессарабських болгар України та Молдови / Т. С. Шевчук // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Вип. 37. – С. 182-192.

2. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики : Исследования разных лет / М. М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1975. – 504 с.

3. Рева В. А. Сонети. Поеми / В. А. Рева. – Ізмаїл : СМІЛ, 2008. – 164 с.

4. Сімейко В. Й. Дунайська легенда / В. Й. Сімейко. – Ізмаїл-Кілія, 2001. – 103 с.

5. Рева В. А. Добро заволодіє світом / В. А. Рева. – Ізмаїл : СМІЛ, 2007. – 200 с.

6. Виходцев В. П. Дзвони вічного добра : поезії / В. П. Виходцев. – Ізмаїл-Кілія, 1998. – 104 с.

7. Василюк М. Д. Серце на долоні бандури / М. Д. Василюк. – Ізмаїл : СМІЛ, 2005. – 63 с.

ЖЕСТИ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ІСТОРІЙ К. ПЕТРОВСЬКОЇ «VIELLEICHT ESTER»)

Наталія Романова

д. філол. н., доцент

Херсонський державний університет

У сучасній лінгвістиці жест розглядають у двох значеннях: прямому й переносному. У прямому значенні жест тотожний руху а) тіла, «який допомагає людині висловити думки, емоції, тощо» [5, с. 236], б) рук, «який супроводжує людську мову або замінює її» [2, с. 669], виразному руху «пальців, рук у комунікації» [1, с. 324], конвенціональному руху, який виражає певний намір [7, с. 419]. Крім того, жест асоціюється зі знаком та сигналом [2, с. 669], формулою етикету, поведінкою [7, с. 419].

Переносне значення жесту пов'язане з цілеспрямованим учинком чи поведінкою,

викликаною певними намірами, як-от наприклад, жест увічливості [5, с. 236] або акцією [2, с. 669]. Отже, жест можна трактувати як складову частину невербального (емоційного) мовлення, як мову комунікації, як один із різновидів об'єктивної форми категоризації навколишнього світу, як зоровий умовний знак для передачі певного повідомлення, розпорядження, попередження, перестороги, команди і т.ін., як органічну частину культури спілкування чи невід'ємну ознаку нормальних взаємин між людьми і, врешті-решт, як засіб прояву